

Випускники-менеджери географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: чверть століття освітньо-наукової співпраці

Валерій РУДЕНКО^{1*} <https://orcid.org/0000-0002-7542-4399>

УДК 338.486.1

Юлія КУЦАК¹

Марина ХНИКІНА¹

ОГЛЯДОВА СТАТТЯ

¹Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Листування – *v.rudenko@chnu.edu.ua

Ключові слова: випускники-менеджери, географічний факультет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Анотація: Розкриваються особливості та основні результати підготовки фахівців-менеджерів на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за 1996–2021 роки. Йдеться про 2221 випускника-менеджера, з них : 1146 бакалаврів, 731 спеціаліста, 344 магістрів по денній і заочній формах навчання. Характеризуються п'ять основних етапів розвитку менеджерської спеціальності на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю.Федьковича (1996–2001 р.р., 2001–2006 р.р., 2006–2011 р.р., 2011–2016 р.р., 2016–2021 р.р.). Підсумовуються основні здобутки та проблемні питання у навчальній, науковій, виховній та практичній діяльності-співпраці колективу географічного факультету, викладачів, студентів та випускників-менеджерів для подальшого розвитку управлінської сфери національної економіки України.

1. ВСТУП

1 вересня 1996 року географічний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича поповнився 32 першокурсниками денної форми навчання за спеціальністю «Менеджмент природоохоронної діяльності». З цього зарахування розпочався плідний період інтенсивної творчої співпраці викладачів та студентів географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича у царині управлінської природоохоронної освіти та науки на буковинській землі.

Пройшли 25 років підготовки висококваліфікованих фахівців. Відбувся 22-й випуск бакалаврів, 17-й випуск спеціалістів та 21-й випуск магістрів по денній формі та відповідно 21, 17, 20 випуск бакалаврів, спеціалістів і магістрів по заочній формі навчання. Узагальнити складні навчальні, наукові, виховні та організаційні процеси розвитку спеціальності «Менеджмент» на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича крізь призму підготовки та випуску фахівців за 1996–2021 роки – основна мета даної публікації.

2022, 838; DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2022.838.47-60>

 Open Access. © 2022 В. РУДЕНКО, Ю. КУЦАК, М. ХНИКІНА, опубліковано у Чернівецькому національному університеті

Ця робота ліцензується відповідно до

CC BY-NC-ND із Зазначенням Авторства – Некомерційна – Без Похідних 4.0 Міжнародна

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Основу даного дослідження складають офіційні матеріали Архіву та Відділу кадрів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, що опрацьовувались з використанням економіко-статистичного, графічного, історико-географічного методів, методів узагальнень, аналізу і синтезу.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Отже, за вказаний період загалом підготовлено на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича 1146 бакалаврів, 731 спеціаліста, 344 магістрів-менеджерів, з них по денній формі навчання – 747 бакалаврів, 321 спеціаліста та 210 магістрів (*табл. 1–3, рис. 1–3*) (*Архів... 1996–2021*). За чверть століття за денною та заочною формами навчання ЧНУ ім. Ю. Федьковича видано 2221 дипломи бакалавра, спеціаліста і магістра-менеджерів випускникам географічного факультету.

Цікаво і дуже важливо простежити динаміку випуску фахівців як за окремими роками, так і за п'ятирічні періоди. Їх п'ять. На першому етапі (1996–2001 р.р.) йшлося про перші випуски бакалаврів, спеціалістів та магістрів-менеджерів. Було підготовлено 91 дипломованого фахівця (близько 4 відсотків від загальної кількості).

Другий етап (2001–2006 р.р.) – вже 464 випускників – менеджерів (20,9% за весь 25-річний період). На третьому етапі (2006–2011 р.р.) – дипломи менеджерів отримали на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича 980 випускників (44%). Це був найбільш результативний період розвитку менеджерської спеціальності географічного факультету. Четверта п'ятирічка (2011–2016 р.р.) – 483 випускника (21,7%). І, нарешті, в 2016–2021 роках менеджерами – випускниками факультету стали ще 203 вихованці (9,1%). Найбільш плідними за абсолютною чисельністю дипломованих бакалаврів, спеціалістів та магістрів – менеджерів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича були 2010 рік – 246 випускників (11% за всі 25 років), 2008 рік – 210 (9,5%) та 2007 рік – 186 (8,4%). У той же час найменшим випуск фахівців – управлінців був у 2017 та 2019 роках, відповідно 36 та 38 осіб, що пов'язано в значній мірі зі скасуванням рівня «спеціаліст» у системі вищої освіти України.

У *табл. 4* та на *рис. 4* розкрита динаміка випуску менеджерів на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича за рівнями вищої освіти, де за основу відліку (та з метою порівняльного аналізу) взятий 2001 рік, коли вперше здобувачі отримували дипломи і бакалавра і спеціаліста, і магістра. Перше, що вражає, – велика кратність у кількості випускників від року до року. При середній оцінці чисельності підготовлених бакалаврів у 2001 р., взятій за 100 відсотків, маємо амплітуду коливань від 75% у 2019 р. до 479% у 2009 та 2010 роках (різниця в 6,4 рази). Цей же показник по спеціалістах складає 14% у 2017 р. і 275% у 2011 р., по магістрах – випускників – менеджерів у 2010 році було вшестеро більше ніж у базовому 2001 р.

За всіма трьома рівнями вищої освіти дипломованих фахівців – менеджерів у 2010 р. географічний факультет ЧНУ ім. Ю. Федьковича випустив майже у 7 разів більше ніж у 2017 р. Як бачимо, за випуском бакалаврів та магістрів – менеджерів у 2020 та 2021 роках географічний факультет вийшов на початковий 2001–2002 років рівень, що пов'язано з багатьма чинниками. Тут і певне скорочення кількості випускників із закладів загальної середньої освіти, відносно насичення національної економіки фахівцями–управлінцями, вплив міжнародної конкуренції та закордонний попит на українських абітурієнтів та інші фактори. Очікується, що в найближчі роки відбудеться стабілізація набору на 1-й курс та випуску бакалаврів, магістрів-менеджерів на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича на рівні академічної групи у 20–25 осіб. За минулий 25-річний період відбулися значні зміни і в самому переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах України. Так, зокрема,

перший набір абітурієнтів у 1996 р. здійснювався за спеціальністю «Менеджмент природоохоронної діяльності» чинного та на той час «Переліку напрямів підготовки фахівців з вищою освітою...» 1994 року. Зрозуміло, що і перші випуски бакалаврів, спеціалістів та магістрів 2000, 2001 та 2002 років відбулися за цією ж спеціальністю.

Таблиця 1. Випускники – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича 2000–2021 років (денна форма навчання), кількість осіб

Рік	Рівні вищої освіти			Всього
	бакалаврський	спеціаліст	магістерський	
1	2	3	4	5
2000	29	-	-	29
2001	28	23	6	57
2002	29	19	6	54
2003	19	24	3	46
2004	21	13	6	40
2005	33	13	6	52
2006	49	24	7	80
2007	48	29	13	90
2008	40	24	13	77
2009	62	21	7	100
2010	64	28	25	117
2011	59	25	24	108
2012	57	24	6	97
2013	51	19	15	85
2014	23	15	-	38
2015	22	6	9	37
2016	21	11	-	32
2017	15	3	3	21
2018	19	-	18	37
2019	21	-	12	33
2020	16	-	6	22
2021	21	-	5	26
За 2000–2021 роки	747	321	210	1278
Структура, %	58,5	25,1	16,4	100

Проте, вже у травні 1997 р. Кабінетом Міністрів України був затверджений новий Перелік напрямів та спеціальностей, за яким «Менеджмент природоохоронної діяльності» трансформувався у «Менеджмент організацій». Різке зростання набору абітурієнтів за вказаною спеціальністю на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича зумовило започаткування у межах вказаної спеціальності трьох спеціалізацій: «Менеджмент природоохоронної діяльності» (з 1998 р.), «Менеджмент туристичної індустрії» (з 2001 р.) та «Менеджмент готельного, курортного та туристичного сервісу» (з 2003 р). Підготовку фахівців за першими двома спеціалізаціями здійснювала кафедра економічної географії та екологічного менеджменту (завідувач – професор Руденко В.П.), за третьою – нововідкрита (з 2003 р.) кафедра географії та менеджменту туризму (завідувач – професор Жук М.В.). Так тривало до 2014–2015 р.р., коли зменшення набору на 1-й курс за спеціальністю «Менеджмент» зумовило організацію навчального процесу на географічному факультеті ЧНУ ім. Ю. Федьковича лише за однією освітньо-професійною програмою «Менеджмент туристичної індустрії» за бакалаврським та магістерським рівнями вищої освіти.

Творча освітньо-наукова співпраця викладачів і студентів – менеджерів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича має чимало результативних прикладів. Так, зокрема студенти – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича неодноразово ставали переможцями Всеукраїнських студентських олімпіад з дисципліни напрямків «Економіка природокористування», «Туризм»; Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук; регіональних турів Всеукраїнського конкурсу робіт молодих економістів; Всеукраїнських наукових конференцій

В. Руденко, Ю. Куцак, М. Хникіна. Випускники-менеджери географічного факультету

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : чверть століття освітньо-наукової співпраці

студентів та аспірантів «Екологічні проблеми регіонів України». Йдеться про Токмакову Олену, Кирпушка Віталія, Даналакі Наталію, Козій Людмилу, Яценко Марину, Кібич Анну, Здренник Наталію, Погинайко Інну, Семенюк Аліну та ін.

Таблиця 2. Випускники – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича 2001–2021 років (заочна форма навчання), кількість осіб

Рік	Рівні вищої освіти			Всього
	бакалаврський	спеціаліст	магістерський	
1	2	3	4	5
2001	-	5	-	5
2002	-	29	7	36
2003	11	13	-	24
2004	1	10	-	11
2005	31	33	-	64
2006	28	28	1	57
2007	47	43	6	96
2008	38	40	10	88
2009	72	26	12	110
2010	70	48	11	129
2011	-	52	13	65
2012	-	38	14	52
2013	26	23	15	64
2014	7	20	16	43
2015	11	-	11	22
2016	12	1	-	13
2017	9	1	5	15
2018	9	-	-	9
2019	-	-	5	5
2020	15	-	6	21
2021	12	-	2	14
За 2000–2021 роки	399	410	134	943
Структура, %	42,3	43,5	14,2	100

Випускники – менеджери географічного факультету – [Наконечний \(2008\)](#), [Іванунік \(2009\)](#), [Цепенда \(2010\)](#), [Ячнюк \(2010\)](#), [Грицьку-Андрієш \(2011\)](#), [Красовська \(2011\)](#), [Брик \(2012\)](#), [Григор'єва \(2012\)](#), [Скутар \(2012\)](#), [Руденко \(2013\)](#), [Паламарюк \(2015\)](#), [Ячнюк \(2016\)](#), [Єремія \(2017\)](#), [Джаман \(2018\)](#). захистили кандидатські дисертації.

З чотирнадцяти успішно захищених дисертаційних робіт – 3/5 присвячені власне проблемам природно-ресурсного, зокрема, туристичного менеджменту України.

Так, у дисертації [Івануніка \(2009\)](#) дається оцінка рекреаційно-туристичної атрактивності території на матеріалах Чернівецької області. Рекреаційно-туристична атрактивність регіону, як обґрунтовує автор, з одного боку, є його комплексною здатністю приваблювати споживачів, а з іншого боку, – вона розкриває потенційні можливості створення відповідного комфортного середовища для інвестування у розвиток рекреаційно-туристичної галузі краю. Дослідником розраховані норми рекреаційного навантаження на довкілля Буковинського краю, що складають влітку 122 особи/км², а взимку – 65 осіб/км². Це дозволило визначити рекреаційну місткість регіону у літній та зимовий періоди, що складає відповідно 3,374 млн. осіб та 1,535 млн. осіб.

[Цепендою \(2010\)](#) проведена оцінка господарської освоєності водноресурсного потенціалу регіону на матеріалах басейну Середнього Дністра. Ним здійснена, зокрема, вартісна оцінка потенціалу водно- рекреаційних територій басейну Середнього Дністра (площею у 24,1 тис. км²), яка визначена через грошову оцінку вільного часу відпочиваючих. Величина воднорекреаційного потенціалу характеризувалася валовим внутрішнім продуктом, що створюється всіма працюючими за одиницю часу і відноситься до чисельності усього населення регіону.

Перспективному фауністичному потенціалу регіону, що охоплює мисливські, рибні та медоносні ресурси, присвячена кандидатська дисертація [Ячнюк \(2010\)](#). Зрозуміло, що названі ресурси є надзвичайно важливими складовими природно-рекреаційного потенціалу території (акваторії).

Таблиця 3. Випускники – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича 2000–2021 років (денна та заочна форми навчання), кількість осіб

Рік	Рівні вищої освіти			Всього
	бакалаврський	спеціаліст	магістерський	
1	2	3	4	5
2000	29	-	-	29
2001	28	28	6	62
2002	29	48	13	90
2003	30	37	3	70
2004	22	23	6	51
2005	64	46	6	116
2006	77	52	8	137
2007	95	72	19	186
2008	78	64	23	165
2009	134	47	29	210
2010	134	76	36	246
2011	59	77	37	173
2012	57	62	30	149
2013	77	42	30	149
2014	30	35	16	81
2015	33	6	20	59
2016	33	12	-	45
2017	24	4	8	36
2018	28	-	18	46
2019	21	-	17	38
2020	31	-	12	43
2021	33	-	7	40
За 2000–2021 роки	1146	731	344	2221
Структура, %	51,6	32,9	15,5	100

Дослідження рекреаційно-туристичної різноманітності як історично сформованого взаємообумовленого та взаємопов'язаного речовинно-енергетичними потоками співіснування рекреаційних умов і процесів у Чернівецькій області – головний об'єкт пізнання [Скутар \(2012\)](#). Дослідницею розраховані показники концентрації рекреаційних об'єктів, коефіцієнти рекреаційно-туристичної різноманітності та екологічного стану Буковинського краю.

Здійснити у сучасному вимірі вартісну оцінку природно-ресурсного потенціалу (ПРП) у розрізі 278 природних районів, 57 областей, 14 країв, 3 підзон, 4 зон, 3 країн Української держави за новою схемою її природного районування – головна мета, що була досягнута у дисертаційному дослідженні [Руденка \(2013\)](#). Автор робить такі узагальнення:

- «1) Загальною закономірністю в розвитку сумарного ПРП природних регіонів держави є збільшення його обсягу (потуги) з півночі та північного заходу на південь та південний схід; 2) ПРП природних регіонів України за новою удосконаленою схемою фізико-географічного районування (2003 р.) має такі географічні особливості: ПРП нової Зони широколистяних лісів складає майже 1/10 від сумарного природно-ресурсного потенціалу України, при цьому величина потенціалу Лісостепової зони зменшилась до 1/5 від загальнодержавного показника. Істотні зміни відбулися у територіальній диференціації ПРП між районами Кримських гір. Найбільшою величиною сумарного ПРП відзначаються Середньосалгирсько-Зуйський, Верхньокачинський та Василівсько-Старокримський райони, де розміщується 1/3 всіх ресурсів краю. В Українських Карпатах найістотніші зміни характерні для Передкарпатської височинної області, де відбулося укрупнення фізико-географічних

районів; 3) Для кожного з фізико-географічних регіонів України, як засвідчують матеріали кількісної та картографічної оцінки, сформувалася специфічна, своєрідна компонентна структура ПРП, що є відображенням складної взаємодії природних та соціально-економічних чинників».

- «Аналіз особливостей територіальної продуктивності природно-ресурсного потенціалу, засвідчує, по-перше, підвищену віддачу ПРП у гірських районах порівняно з рівнинними, а, по-друге, у межах Східно-Європейської рівнини ефективність потенціалу зростає з півночі та центру на південний захід та південь України – від Зони мішаних лісів, Лісостепової зони до Зони широколистяних лісів та Степової зони. За економічною продуктивністю інтегрального ПРП найвищою серед фізико-географічних країн вона є на Східно-Європейській рівнині, далі – Українські Карпати та Кримські гори (показники територіальної продуктивності сумарного ПРП зменшуються в зворотньому напрямку)».
- «На рівні фізико-географічних областей, країв, підзон, зон та країн України сформувалося 23 типи природно-ресурсного потенціалу. Найпоширенішими є земельно-водно-рекреаційний продуктивний тип ПРП, що спостерігається в 16 з 80 фізико-географічних регіонах держави, починаючи від рівня області і закінчуючи фізико-географічною країною. Ще 7 регіонів представлені земельно-водно-рекреаційним низькопродуктивним, а 5 регіонів – земельно-водно-рекреаційним високопродуктивним типом ПРП».

Грунтовний аналіз рекреаційно-туристичних ресурсів Буковинських Карпат здійснений випускницею-менеджером 2002 р. [Паламарюк \(2015\)](#). Науковицею встановлені обсяги природних, історико-культурних та інфраструктурних рекреаційно-туристичних ресурсів краю, оцінена їх просторова організація, обґрунтовані території пріоритетного розвитку рекреації та туризму та заходи щодо подальшого збалансування рекреаційно-туристичної діяльності у Буковинських Карпатах.

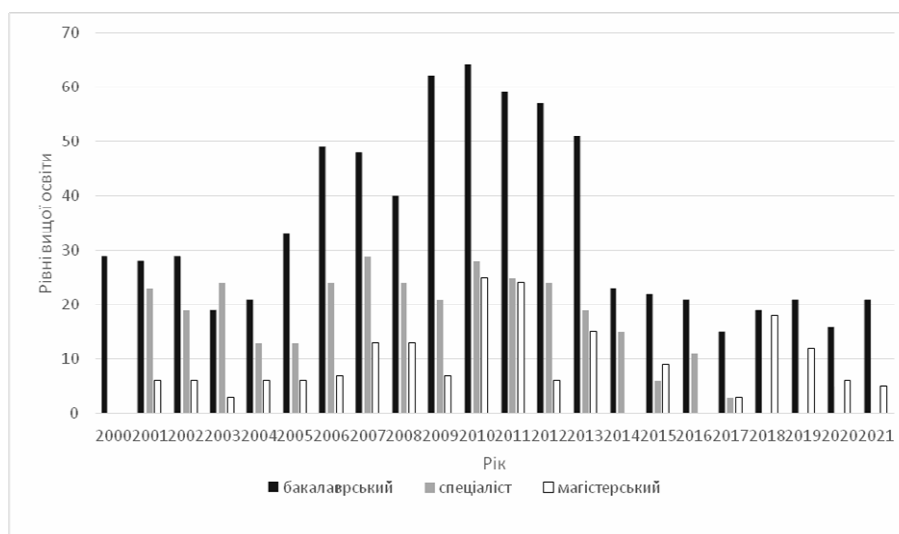

Рис. 1. Випускники – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича 2000–2021 років (денна форма навчання), кількість осіб

Укрупнене комплексне дослідження етнічного туризму в поліетнічному великому місті – Чернівцях проведене [Джаманом \(2018\)](#), яким здійснено групування і систематизацію туристичних ресурсів міста за етнічною приналежністю, оцінена їх туристична атрактивність, розроблені етнографічні екскурсійні маршрути української, румунської і молдавської, німецької й австрійської, єврейської, вірменської, польської етнічних громад м. Чернівців.

Не менш важливими та значущими для науки і господарської практики в Україні стали розробки випускників-менеджерів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича: [Грицку-](#)

Андрієш (2011) – з аналізу соціально-економічних особливостей та основних напрямів розвитку сільського туризму в регіоні; **Наконечного (2008)** – з медико-екологічної оцінки поселенських геосистем Чернівецької області; **Григор'євої (2010)** – щодо пізнання процесів заселення Північної Бессарабії та формування в ній поселенської мережі; **Красовської (2011)** – з оцінки факторів впливу для моделювання забруднення приземного шару атмосфери від рухомих джерел м. Чернівці, **Брика (2012)** – щодо дослідження давніх поселень німецьких колоністів на території Західної України; **Ячнюка (2016)** – з технології впровадження засобів активного туризму в рекреаційну діяльність студентської молоді; **Єремії (2017)** – з опрацювання науково-географічної спадщини румуномовних дослідників України.

Таблиця 4. Динаміка випуску менеджерів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича за 2000 – 2021 роки (денна та заочна форми навчання), 2001 р. – 100%

Рік	Рівні вищої освіти			Всього
	бакалаврський	спеціаліст	магістерський	
1	2	3	4	5
2000	104	-	-	47
2001	100	100	100	100
2002	104	171	216	145
2003	107	132	50	113
2004	79	82	100	82
2005	229	164	100	187
2006	275	186	133	221
2007	339	257	317	300
2008	279	229	383	266
2009	479	168	483	339
2010	479	271	600	397
2011	211	275	617	279
2012	204	221	500	240
2013	275	150	500	240
2014	107	125	267	130
2015	118	21	333	95
2016	118	43	-	73
2017	86	14	133	58
2018	100	-	300	74
2019	75	-	283	61
2020	111	-	200	69
2021	118	-	117	65

Підготовлені монографії, навчальні посібники, підручники, десятки наукових статей у галузі знань – управління та адміністрування. Серед них варто назвати: «Менеджмент природоохоронної діяльності» (**Руденко та ін. 2014**), «Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності» (**Руденко, Руденко 2014**), «Менеджмент туристичної індустрії» (**Руденко та ін. 2019**); «Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл» (**Король 2018**).

Одним з найважливіших результатів наукової діяльності у сфері менеджменту туристичної індустрії стала реалізація міжнародних грантових проектів. Так, зокрема, у 2006–2007 р.р. та 2008–2009 р.р. Руденко В.П., Бучко Ж.І., Король О.Д. спільно з науковцями Університету Павла Йозефа Шафарика виконували два спільних українсько-словацьких проекти з оцінки ресурсного та естетичного потенціалів розвитку екологічного туризму в Карпатському регіоні (наукові керівники: Руденко В.П. – від України та Хохмутх З. – від Словаччини).

16 травня 2009 року С.В. Мельничуком – ректором Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича була підписана угода щодо розробки проекту «Історико – етнографічна спадщина – складова сталого розвитку туризму на Буковині» (HERITAGE) MIS-

ETC Code 829. Проєкт тривалістю 24 місяці реалізовувався за спільною операційною програмою Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007–2013 р.р. завдяки фінансовій підтримці Європейського Союзу. Бюджет проєкту – 1,47 млн. євро, у тому числі ЧНУ ім. Ю. Федьковича – 0,93 млн. євро. У ЧНУ ім. Ю. Федьковича реалізація угоди розпочалася з липня 2012 р ([The Joint Operational Programme... 2013](#)).

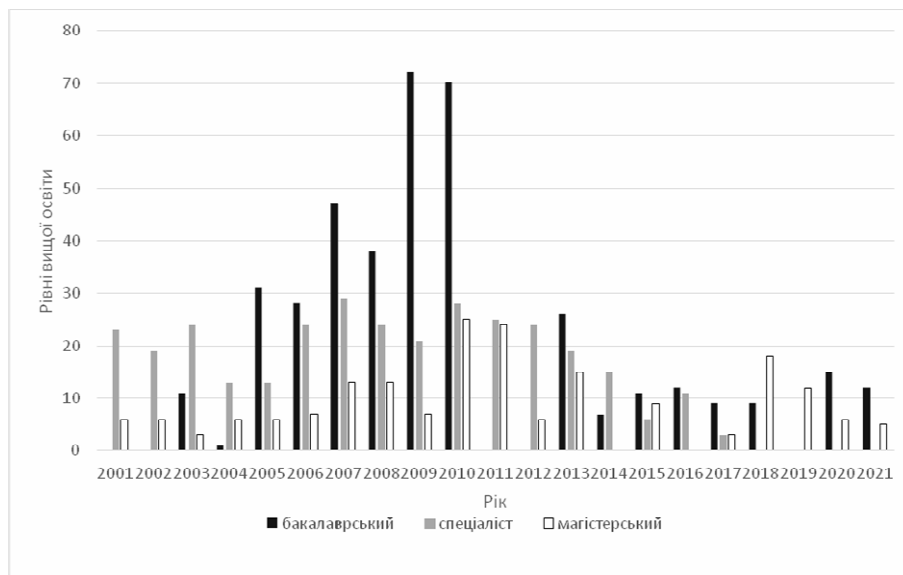

Рис. 2. Випускники – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича 2001–2021 років (заочна форма навчання), кількість осіб

Головною метою проєкту стало збереження та розвиток історико-культурної спадщини Чернівецької області та Сучавського повіту. Для досягнення цієї цілі розробники проєкту – менеджери та виконавці географічного та історичного факультетів ЧНУ ім. Ю. Федьковича та їхні колеги з Університету ім. Стефана чел Маре (Стефана Великого), зокрема, Руденко В., Бучко Ж., Скрипник Я., Смірнов Я., Король О., Данилова О., Ефрос В., Попеску Л., Крістеа І.А., Федоров Д., Воротняк І., Чучко М., Сандуляк І., впродовж 2012–2016 років:

- організували функціонування Буковинського інформаційно-комунікаційного центру розвитку історико-етнографічного туризму у м. Чернівці та його Регіонального представництва у м. Сучава;
- сформували реєстр історико – етнографічних об'єктів (близько 450) на території Чернівецької області та Сучавського повіту, а також створили на їх основі електронні бази даних і туристичної карти;
- розробили методичні рекомендації та провели тренінги для представників цільових груп, зокрема, студентів-менеджерів ЧНУ ім. Ю. Федьковича з Чернівецької області та Сучавського повіту;
- забезпечили доступ до інформації щодо можливостей відвідування та популяризації спільної історико-етнографічної спадщини Буковини.

Чи не головним здобутком колективу виконавців стала «Карта історичного та етнографічного туризму Чернівецької області та Сучавського повіту» у двох варіантах – у масштабах 1 : 100000 та 1 : 300000 та картосхеми туристичних маршрутів міст Чернівці і Сучава у масштабі 1 : 12500. Не менш цінними є трьохмовний (українською, румунською та англійською мовами) туристичний журнал «Tourist Bukovina» (вийшло два випуски) та 15 брошур і буклетів: «Буковина: унікальність у розмаїтті», наприклад, [Buchko et al. \(2015\)](#).

З 2017 до 2023 року триває впровадження результатів виконаних робіт у практику туристичного менеджменту Чернівецької області та Сучавського повіту, що відбувається під наглядом BRCT – Регіонального офісу транскордонної кооперації (Сучава, Румунія – Україна). З цією метою у липні 2018 р. представниками Регіонального офісу був здійснений візит до ЧНУ ім. Ю.Федьковича.

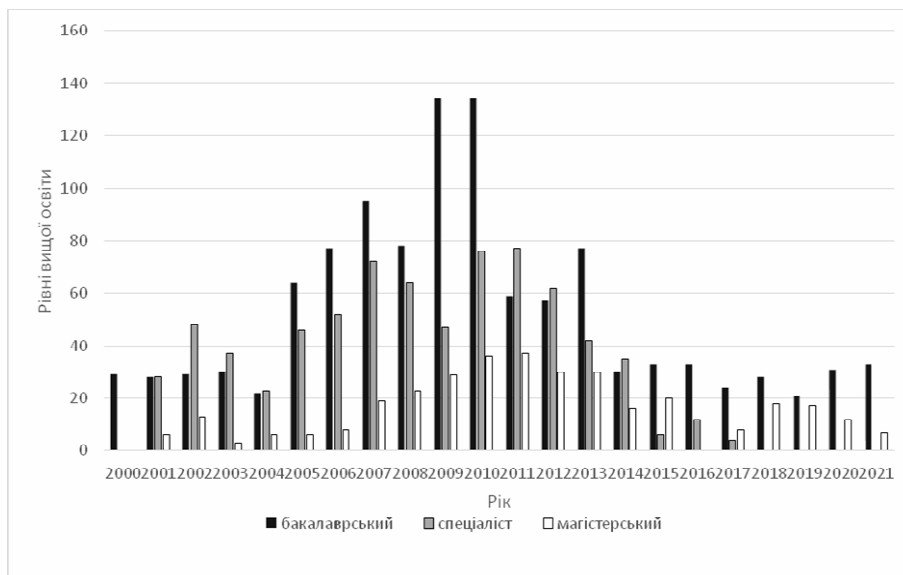

Рис. 3. Випускники – менеджери географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича 2000–2021 років (денна та заочна форми навчання), кількість осіб

Серед конструктивних напрямів реалізації HERITAGE (MIS-ETC Code 829) варто назвати:

- *нарощування екскурсійно – туристичної роботи через проведення відповідних практик студентів та викладачів. Щороку на такі маршрутні практики, у тому числі і по Буковині, виїжджають близько 200 здобувачів та викладачів ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Йде активний прийом студентів-туристів з інших країн та регіонів України. Так, зокрема у травні 2017 р. на туристичну практику у ЧНУ ім. Ю. Федьковича було прийнято 12 студентів та викладачів Білоруського держуніверситету з Мінська, а 6–7 червня 2018 р. – 45 студентів та викладачів Університету Павла-Йозефа Шафарика в м. Кошице (Словаччина); 15 студентів та викладачів ЧНУ ім. Ю. Федьковича стажувалися по туристичних маршрутах Південної Буковини у липні 2017 р. (керівник Д.І. Холявчук). Виконавці проєкту активно залучаються до проведення таких практик по м. Чернівці та Чернівецькій області для студентів з Київського, Центрально-Українського, Ніжинського університетів, що стали вже систематичними;*
- *під безпосереднім керівництвом і за активної підтримки виконавців проєкту HERITAGE («Спадщина») йде поглиблення науково – теоретичних, методичних та прикладних основ вивчення історичної та етнографічної спадщини як частини сталого розвитку туризму на Буковині. Так, зокрема, виконавцем проєкту Ж.І. Бучко завершене у 2019 р. докторське наукове дослідження з проблем розвитку транскордонного туризму в Україні, що розвиває ідеї та основні напрями проєкту «Спадщина». У 2020 р. виконавець проєкту «Спадщина» Король О.Д. успішно захистив докторську дисертацію з проблем міжнародних туристичних потоків – їх формування та геопросторового розподілу (Король 2020). Під керівництвом професора Руденка В.П. Джаманом Я.В. виконане дослідження «Розвиток етнотуризму в поліетнічному місті Чернівці», що на пряму базується на матеріалах проєкту «Спадщина» (Джаман 2018), поглиблює та розвиває його інформаційну та методичну базу. М.Ю. Паламарюк здійснений суспільно-географічний аналіз рекреаційно-*

- туристичних ресурсів Буковинських Карпат як дисертаційне дослідження (керівник Руденко В.П.) (Паламарюк 2015). Дуже близькими до проблем етнотуризму є наукові дисертаційні роботи здобувачів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича Павлюк (2017), Добинди (2016), Лапушняк (2015), Лопушняк (2018);
- залучення до реалізації ідей проекту підготовлених у колективі географічного факультету професійних гідів – екскурсоводів – М.Ю. Паламарюк, С.Д. Брика, І.Д. Бойко, Г.Я. Круль, М.Д. Лапушняк, Н.С. Андрусак, В.С. Грицку, як і самих виконавців проекту – Ж.І. Бучко, О.Д. Короля, якими практично щоденно матеріали проекту доносяться до уваги десяткам зацікавлених відвідувачів – туристів Чернівецької області;
 - організація та проведення всеукраїнських та міжнародних науково – методичних конференцій та семінарів з широким використанням матеріалів проекту. Так, у 2014, 2016, 2017, 2021 роках у ЧНУ ім. Ю. Федьковича на географічному факультеті були проведені науково – методичні конференції з міжнародною участю, на яких широко обговорювались питання подальшого розвитку етнічного туризму як на Буковині, так і за кордоном.

Як бачимо, проєкт HERITAGE: MIS-ETC Code: 829 проростає на благодатному ґрунті дружби і співробітництва між етнічними спільнотами Буковини та зарубіжжя і в цьому великі перспективи подальшої співпраці в розрізі досліджень історичної та етнографічної спадщини як складової сталого розвитку туризму на Буковині.

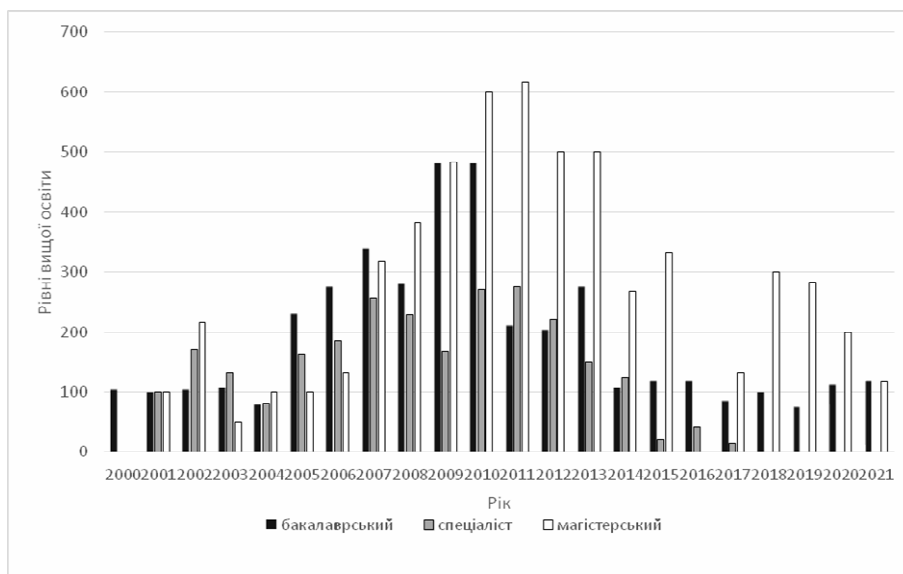

Рис. 4. Випуск менеджерів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича за 2000–2021 роки (денна та заочна форми навчання), 2001 р. – 100%

Географічний факультет як і Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича загалом по-праву гордиться своїми відомими випускниками – менеджерами, що своєю щоденною напруженою працею досягають професійних вершин. Серед них слід назвати: Красовську О.Ю. (випускницю 2002 р.), кандидатку наук, директора туристичної фірми «Грінвіч – Тур»; Веригу О.В. (випускницю 2002 р.) як заступницю голови Чернівецької обласної державної адміністрації; Ячнюк М.О., Цепенду М.М., Наконечного К.П., Івануніка В.О., Скутар Т.Д. – доцентів географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича; Циганок Л.В. (2004 р.) – Президента Професійної Асоціації екологів України; Андрієш Ю.Ф. (випускник 2005 р.) – експерта Програми транскордонного співробітництва «Румунія – Україна 2014–2022» у складі ГО «Буковинська агенція ініціатив та розвитку»; Даналакі Н.В. (випускниця 2005 р.) директорка відділення «Приватбанку» у м. Чернівці; Грицку-

Андрієш Ю. П. – депутатку Чернівецької обласної ради, кандидатку економічних наук, радницю голови Чернівецької обласної ради з питань гендерної рівності, національних меншин та антикорупції; Руденка С.В. – депутата Чернівецької міської ради, кандидата наук, экс-радника Чернівецького міського голови; Кібич А.Д. – докторку філософії, викладачку Щецинського університету (Польща); Рудейчука Р.М. – менеджера туркомплексу «Карпати» (Мигове); Погинайко І.В. – голову Чернівецької філії Всеукраїнської громадської організації «Активна громада»; Скобунів Олександра та Юрія – управителів ресторанного комплексу «Кофеїн» (м. Чернівці).

5. ВИСНОВКИ

Випускники – менеджери географічного факультету Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича, безумовно, складають сьогодні надійну основу подальшого розвитку управлінської сфери національної економіки України. Їх досягнення, життєвий і професійний досвід, націленість на якнайшвидше впровадження у господарському комплексі держави прогресивних соціально-економічних та екологічних реформ сприятимуть поступальному, збалансованому розвитку менеджменту загалом та менеджменту туристичної індустрії, зокрема, як освітньої, наукової та прикладної галузі суспільної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Архів та матеріали Відділу кадрів Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (1996–2021).* [Arkhir ta materialy Viddilu kadriv Chernivetskoho natsionalnogo universytetu im. Yu. Fedkovycha (1996–2021).]
2. **Брик, С.Д.** (2012). *Давні німецькі поселення на території Західної України: ретроспективно-географічний аналіз.* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича], Чернівці. [Bryk, S.D. (2012). *Davni nimetski poselennia na terytorii Zakhidnoi Ukrainy: retrospektyvno-geohrafichniy analiz.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
3. **Григор'єва, Г.В.** (2012). *Суспільно-географічні процеси заселення Північної Бессарабії.* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича], Чернівці. [Hryhorieva, H.V. (2012). *Suspilno-heohrafichni protsesy zaselenia Pivnichnoi Bessarabii.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
4. **Грицьку-Андрієш, Ю.П.** (2011). *Соціально-економічні особливості та основні напрями розвитку сільського туризму в регіоні.* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук, Чернівецький державний технологічний університет], Чернівці. [Hrytsku-Andriiesh, Yu.P. (2011). *Sotsialno-ekonomichni osoblyvosti ta osnovni napriamy rozvytku silskoho turizmu v rehioni.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk, Chernivetskyi derzhavnyi tekhnolohichnyi universytet], Chernivtsi.]
5. **Джаман, Я.В.** (2018). *Розвиток етнотуризму в поліетнічному місті (на прикладі м. Чернівці).* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Київський національний університет імені Т.Шевченка], Київ. [Dzhaman, Ya.V. (2018). *Rozvytok etnoturizmu v polietnichnomu misti (na prykladi m. Chernivtsi).* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni T. Shevchenka], Kyiv.]
6. **Добинда, І.П.** (2016). *Історико-культурні рекреаційні ресурси поселень Волинської області: суспільно-географічна оцінка.* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича], Чернівці. [Dobynda, I.P. (2016). *Istoryko-kulturni rekreatsiini resursy poselen Volynskoi oblasti: suspilno-heohrafichna otsinka.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
7. **Єремія, Г.І.** (2017). *Суспільно-географічні дослідження України кінця ХІХ-початку ХХ століття у румуномовних працях.* [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича], Чернівці. [Yeremiia, H.I. (2017). *Suspilno-*

- heohrafichni doslidzhennia Ukrainy kintsia KhKh-pochatku KhKh stolittia u rumunomovnykh pratsiakh.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
8. **Іванунік, В.О.** (2009). *Оцінка рекреаційно-туристичної атрактивності території (на прикладі Чернівецької області).* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Ivanunik, V.O. (2009). *Otsinka rekreatsiino-turystychnoi atraktyvnosti terytorii (na prykladi Chernivetskoï oblasti).* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 9. **Король, О.Д.** (2018). *Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл : монографія.* Чернівці : Чернівецький національний університет. [Korol, O.D. (2018). *Mizhnarodni turystychni potoky: suspilno-heohrafichni aspekty formuvannia ta heoprostorovi rozpodil : monohrafiia.* Chernivtsi : Chernivetskyi natsionalnyi universytet.]
 10. **Король, О.Д.** (2020). *Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл.* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня д. геогр. наук, Львівський національний університет імені І. Франка], Львів. [Korol, O.D. (2020). *Mizhnarodni turystychni potoky: suspilno-heohrafichni aspekty formuvannia ta heoprostorovi rozpodil.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d. heohr. nauk, Lvivskyi natsionalnyi universytet imeni I. Franka], Lviv.]
 11. **Красовська, О.Ю.** (2011). *Аналіз факторів впливу для моделювання забруднення приземного шару атмосфери від рухомих джерел в м. Чернівці.* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Krasovska, O.Iu. (2011). *Analiz faktoriv vplyvu dlia modeliuvannia zabrudnennia pryzemnoho sharu atmosfery vid rukhomykh dzherel v m. Chernivtsi.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 12. **Лапушняк, М.Д.** (2015). *Суспільно-географічна оцінка якості життя населення Чернівецької області.* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Lopushniak, M.D. (2015). *Suspilno-heohrafichna otsinka yakosti zhyttia naseleennia Chernivetskoï oblasti.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 13. **Лопушняк, Л.В.** (2018). *Суспільно-географічні аспекти зайнятості населення Чернівецької області (на прикладі рекреаційно-туристичної сфери).* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Lopushniak, L.V. (2018). *Suspilno-heohrafichni aspekty zainiatosti naseleennia Chernivetskoï oblasti (na prykladi rekreatsiino-turystychnoi sfery).* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 14. **Наконечний, К.П.** (2008). *Медико-екологічна оцінка поселенських геосистем Чернівецької області.* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Nakonechnyi, K.P. (2008). *Medyko-ekolohichna otsinka poselenskykh heosystem Chernivetskoï oblasti.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 15. **Павлюк, С.М.** (2017). *Рекреаційно-туристичне природокористування Івано-Франківської області: сучасний стан, проблеми та перспективи.* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Pavliuk, S.M. (2017). *Rekreatsiino-turystychnye pryrodokorystuvannia Ivano-Frankivskoi oblasti: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 16. **Паламарюк, М.Ю.** (2015). *Суспільно-географічний аналіз рекреаційно-туристичних ресурсів Буковинських Карпат.* [Автораф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Palamariuk, M.Iu. (2015). *Suspilno-heohrafichniy analiz rekreatsiino-turystychnykh resursiv Bukovynskykh Karpat.* [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
 17. **Руденко, В.П., Вацеба, В.Я., Підгірна, В.Н., Руденко, С.В., Цепенда, М.В., Ячнюк, М.О. ... & Бурка, В.Й.** (2019). *Менеджмент туристичної індустрії : підручник.* Чернівці : Чернівецький національний університет. [Rudenko, V.P., Vatsaba, V.Ia., Pidhirna, V.N., Rudenko, S.V., Tsependa, M.V., Yachniuk, M.O. ... & Burka, V.I. (2019). *Menedzhment turystychnoi industrii : pidruchnyk.* Chernivtsi : Chernivetskyi natsionalnyi universytet.]

18. Руденко, В.П., Гостюк, М.Т., Кібіч, І.В., Руденко, С.В.; Вацеба, В.Я. (2014). *Менеджмент природоохоронної діяльності : підручник*. Чернівці: Чернівецький національний університет. Чернівці : Чернівецький національний університет. [Rudenko, V.P., Hostiuk, M.T., Kibych, I.V., Rudenko, S.V.; Vatsaba, V.Ia. (2014). *Menedzhment pryrodookhoronnoi diialnosti : pidruchnyk*. Chernivtsi: Chernivetskyi natsionalnyi universytet. Chernivtsi : Chernivetskyi natsionalnyi universytet.]
19. Руденко, В.П., Руденко, С.В. (2014). *Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності : монографія*. Чернівці : Чернівецький національний університет. [Rudenko, V.P., Rudenko, S.V. (2014). *Otsinka pryrodno-resursnoho potentsialu Ukrainy yak osnova menedzhmentu pryrodookhoronnoi diialnosti : monohrafiia*. Chernivtsi : Chernivetskyi natsionalnyi universytet.]
20. Руденко, С.В. (2013). *Природно-ресурсний потенціал фізико-географічних регіонів України : суспільно-географічне дослідження*. [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Київський національний університет імені Т. Шевченка], Київ. [Rudenko, S.V. (2013). *Pryrodno-resursnyi potentsial fizyko-heohrafichnykh rehioniv Ukrainy : suspilno-heohrafichne doslidzhennia*. [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni T. Shevchenka], Kyiv.]
21. Скутар, Т.Д. (2012). *Рекреаційно-туристична різноманітність Чернівецької області: сучасний стан, оцінка та перспективи*. [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Skutar, T.D. (2012). *Rekreatsiino-turystychna riznomanitnist Chernivetskoï oblasti: suchasnyi stan, otsinka ta perspektyvy*. [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
22. Цепенда, М.М. (2010). *Оцінка господарської освоєності водноресурсного потенціалу регіону (на матеріалах басейну Середнього Дністра)*. [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Tsependa, M.M. (2010). *Otsinka hospodarskoï osvoienosti vodnoresursnoho potentsialu rehionu (na materialakh baseinu Serednoho Dnistra)*. [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
23. Ячнюк, М.Ю. (2016). *Технологія впровадження засобів активного туризму в рекреаційну діяльність студентської молоді*. [Автореф. дис. на здобуття ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту, Національний університет фізичного виховання та спорту України], Київ. [Yachniuk, M.Iu. (2016). *Tekhnolohiia vprovadzhennia zasobiv aktyvnoho turyzmu v rekreatsiinu diialnist studentskoï molodi*. [Avtoref. dys. na zdobuttia stupenia kand. nauk z fiz. vykh. ta sportu, Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia ta sportu Ukrainy], Kyiv.]
24. Ячнюк, М.О. (2010). *Оцінка перспективного фауністичного потенціалу регіону (на матеріалах Чернівецької області)*. [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича], Чернівці. [Yachniuk, M.O. (2010). *Otsinka perspektyvnoho faunistychnoho potentsialu rehionu (na materialakh Chernivetskoï oblasti)*. [Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. heohr. nauk, Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yu. Fedkovycha], Chernivtsi.]
25. Buchko, Z., Efros, V., Popescu, L., Rudenko, V. (2015). *Bucovina : unicitate in diversitate. Carpatii Bucovinei. Bucovina : unicity through diversity. Bukovinas Carpathians*. Suceava : Editura Universitatii «Stefan cel Mare».

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРИ

26. *The Joint Operational Programme Romania-Republic of Moldova. MIS ETC 829. HERITAGE* (2013). [Джерело](#)

V. Rudenko, Y. Kutsak, M. Khnykina
**Graduates – managers of the Faculty of Geography
 of the Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University:
 twenty-five years of educational and upbringing cooperation**

Keywords: graduates-managers, Faculty of Geography, Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University.

Abstract: Specificities of and major results in preparation of specialists-managers at the Faculty of Geography of the Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University within 1996-2021 are disclosed. It is now 2221 graduates qualified as managers, inclusive

В. Руденко, Ю. Куцак, М. Хникіна. Випускники-менеджери географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича : чверть століття освітньо-наукової співпраці

of 1146 bachelors, 731 specialists, and 344 masters (regular and distant forms of education).

It is accentuated on five principal periods in the development of managerial specialty at the Faculty of Geography within 1996-2001, namely, 2001-2006, 2006-2011, 2011-2016, and 2016-2021. The first period (1996 – 2001) was distinctive for preparation of the first wave under bachelor, specialist and manager/master programs, and resulted in graduation of 91 qualified men and women (nearly 4% out of total graduates). The second period (2001 – 2006) was remarkable for graduation of 464 managers (20,9% out of all in the whole 25-years period). Diplomas of managers within the third period (2006 – 2011) were awarded to 980 (44%) graduates of the Faculty of Geography of the Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University, and it has become the most resultative period in the history of manager preparation at the Faculty of Geography. The fourth five-year period (2011–2016) gave 483 more managers (21,7%). And, finally, in 2016–2021, the faculty prepared 203 more specialists (9,1%). The absolute figures of bachelors, specialists and managers/masters prepared at the Faculty of Geography of the Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University were shown in 2010 (246 graduates, or 11% within the 25-year period of preparation), 2008 – 210 (9,5%), and 2007 – 186 (8,4%). At the same time, 2017 and 2019 were the years when the least number of specialists were prepared (36 and 38 respectively), which is in the first place connected with cancellation of “specialist” level in the system of higher education in Ukraine.

Major results of and problems in educational, scientific, upbringing and practical activity/cooperation of the department's staff, lecturers, students and graduates/managers are summed up to contribute to further development of managerial sphere of national economics of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2022